

weinig internationale conferenties noch Troelstra's pogingen de Tweede Internationale te reconstrueren hebben evenwel succes. Van Dongens analyse van achtergronden en kenmerken van deze internationale bemoeienissen der SDAP-leiding is fascinerend en vormt een belangwekkende bijdrage aan onze kennis omtrent het functioneren van SDAP en wereldoorlog.

Tenslotte nog enkele kanttekeningen. Ondanks het monumentale karakter van Van Dongens studie frappeert toch een zekere eenzijdigheid in het gebruikte bronnenmateriaal. Zo is slechts spaarzaam gebruik gemaakt van periodieken als *De Nieuwe Tijd*, *De Socialistische Gids* en *De Tribune* wat een zekere interpretatieve vertekening oplevert, temeer waar deze bladen soms via 'derden' geciteerd worden. Het briljante artikel van J. Saks, *De week der dupes*, over Troelstra's pseudo-revolutie is niet gebruikt. De literatuurlijst vermeldt wel Robert Michels' studie uit 1911 over de oligarchisering der sociaal-democratische partijorganisatie, maar Van Dongen gebruikt het niet en kiest om onduidelijke redenen voor het zeker niet superieure structureel-functionalistische concept van de *vested interests*. Ook concentreert de studie zich eenzijdig op de politiek der partij- en vakbondstop met een dienovereenkomstige verwaarlozing van de positie van achterban en van maatschappelijke variabelen, zoals de verslechterende levensomstandigheden in de eerste wereldoorlog met hun consequenties. Ondanks deze minder sterke punten heeft Van Dongen een fraai boek geschreven dat een belangrijke aanvulling betekent op onze kennis van een belangrijke periode uit de geschiedenis van de Nederlandse sociaal-democratie.

Henny Buiting

Joh. S. Wijne, *Tussen dogma en werkelijkheid. De ideologische gijzeling van de sociaal-democratie in Nederland als bijdrage tot haar isolement tijdens het interbellum* (Dissertatie Leiden 1992; Amsterdam: Stichting beheer IISG, 1992, 144 blz., f29,50, ISBN 90 6861 063 5).

In deze dissertatie tracht Wijne aan te tonen dat het isolement van de SDAP in het interbellum vooral te wijten is aan de ideologische preoccupatie van de partij, de zogenaamde 'ideologische gijzeling'. Deze niet al te plausible these wordt 'bewezen' via een analyse van de houding der SDAP tegenover een drietal historische strijdpunten. Ten aanzien van de agrarische kwestie wordt socialisering van de grond tot een dogma verheven, in de zaak van de nationale defensie blijkt het 'geen man en geen cent' al evenzeer onaantastbaar, terwijl tenslotte de discussie over de hoogte der gemeentelonen een ideologisch verankerd verzet toont tegen elke vorm van bezuiniging.

De waarde van deze bewijsvoering is zeer betrekkelijk, omdat de selectie van 'kwesties' vooral gemotiveerd lijkt door de te bewijzen stelling. Zonder moeite valt Wijnes these immers te betwisten door te wijzen op standpunten van de partij die de these van de zelf verkozen 'ideologische gijzeling' nu juist ontkennen. Zo neemt de partij in de vroege geschiedenis van haar bestaan standpunten in, die als een handreiking aan het 'burgerlijke kamp' te beschouwen zijn. Zie bijvoorbeeld ten aanzien van de rond 1902 spelende 'Schoolkwestie', die uitmondt in de principiële instemming van de SDAP met subsidiëring van het 'vrije' onderwijs en die de politiek in het interbellum heeft medebepaald. Met betrekking tot sociale wetgeving en de strijd voor arbeidsduurverkorting frappeert eveneens het pragmatische karakter van de partijpolitiek die, ook in het interbellum, ver verwijderd blijft van een ideologisch bepaald negativisme. Van een zelfverkozen afzondering is, zeker qua historische tendentie, nauwelijks sprake met als implicatie dat het isolement van de partij vooral te wijten valt aan de onwil van professionelen en liberalen om de SDAP als een normale politieke factor te behandelen. De 'vergissing' van Troelstra van november 1918 verhardt ongetwijfeld deze burgerlijke isolatiepolitiek. Heel merkwaardig is nu dat Wijne deze 'omgevingsfactor' met opzet heeft buitengesloten en evenmin de confrontatie aangaat met studies die een vijandige omgeving tot de eigenlijke

achtergrond van de sociaal-democratische inklemming promoveren. Ook acht de auteur het kennelijk beneden zijn waardigheid aandacht te besteden aan de in diverse studies verwoorde these van de Mngroei' van de SDAP in een veranderend kapitalisme, een these die op gespannen voet staat met Wijnes globale betoog.

Wijne blijkt zo gegrepen door zijn afschuw van de ideologische ketenen van de SDAP, dat hij aan voor de hand liggende repercussies van zijn eigen opvatting niet toekomt. Hoe valt bijvoorbeeld de 'ideologische gijzeling' te verklaren als de nadelen ervan zo gigantisch groot lijken te zijn. Anders geformuleerd kan gesteld worden dat naast nadelen het vasthouden aan bepaalde sociaal-democratische principes ook voordelen moet hebben bezeten. Een beoordeling van het 'nut' van deze principes vooronderstelt dus een studie van deze beide zijden van de 'ideologische gijzeling', iets wat Wijne echter bij voorbaat heeft buitengesloten. Zo zou de door Wijne voorgestane liquidatie van vrijwel alle constituerende principes van de SDAP het ontstaan impliceren van een partij ontdaan van een eigen identiteit, weerloos tegenover een overmachtig kapitalisme en de vele politieke vijanden van de beweging. De consequentie zowel als het uitgangspunt van Wijnes stellingname is daarom een radicaal reformisme dat het feitelijke ideologische hart van zijn studie uitmaakt, Wijnes 'ideologische gijzeling', en gelardeerd wordt met woeste uitvallen naar alles wat zweemt naar marxisme of socialistische identiteit.

Het door Wijne gebruikte bronnenmateriaal is beperkt en eenzijdig, waarbij van archivalia of partijbladen slechts spaarzaam gebruik is gemaakt. Bovendien negeert de auteur in de wèl behandelde werken die rivaliserende concepties en benaderingen welke deuken in zijn blazoën zouden kunnen aanbrengen. Opvallend aan de studie is daarnaast een taalgebruik dat pijn aan de ogen doet. Ook etaleert de auteur een zodanig misverstaan van het (Kautskyaanse) marxisme en van vele andere concepties dat een bestrijding in kort bestek totaal kansloos is, terwijl het onbeholpen gegoochel met begrippen als 'ideologie' en 'ideological primary group' het pseudowetenschappelijk karakter van de studie slechts benadrukt.

In zijn voorwoord merkt Wijne op, dat zijn studie 'niet [heeft] geleid tot een zo nauwkeurig en eerlijk mogelijke beschrijving van een ontwikkeling van de sociaal-democratie in ons land in de jaren dertig, een resultaat dat over het algemeen van historici wordt verwacht' (7). Beter kan het onwetenschappelijke karakter van de studie inderdaad nauwelijks verwoord worden.

Henny Buiting

H. Dahles, *Mannen in het groen. De wereld van de jacht in Nederland* (Dissertatie Nijmegen 1990; Nijmegen: SUN, 1990, 334 blz., f39,50, ISBN 90 6168 322 x).

De Nederlandse jager staat nog niet op uitsterven. Nederland is nog steeds een uitgestrekt jachtgebied. Van de totale oppervlakte van ons land mag 75% worden bejaagd. In termen van de jachtwet uitgedrukt: dit is het terrein waar ieder die in het bezit is van een jachtakte of een bijzondere vergunning op jaagbaar wild mag jagen. Het aantal legale jagers loopt in de tienduizenden. Waren er rond de eeuwwisseling niet meer dan omstreeks 7.000 jachtaktehouders, tegenwoordig ligt het cijfer op ongeveer 33.000. Naast deze 'heerjagers' zijn er enige duizenden jagers die vaak worden aangeduid met de verzamelnaam 'boerjagers' — boeren die bij speciale machtiging het recht hebben gekregen wildschade op hun land met het geweer in de hand te bestrijden.

De soort mag dan taai zijn, ze is toch ook aan bedreiging onderhevig. De kritiek op het jachtbedrijf, die in de eerste decennia van deze eeuw slechts zwak en sporadisch naar voren kwam, is de laatste twintig jaar duidelijk in kracht en intensiteit toegenomen. Gevestigde organisaties van dierenbeschermers en natuurvrienden als de vereniging tot behoud van